

เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี THAI IDENTITY IN CONTEMPORARY THAI DANCE “NARAI AVATARA 2003” BY NARAPONG CHARASSRI

จุลชาติ อรัญยะนาค / CHULACHAT ARANYANAK

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
DOCTORAL OF ARTS STUDENT IN THAI DANCE, FACULTY OF FINE AND APPLIED ART,
CHULALONGKORN UNIVERSITY

นราพงษ์ จรัสศรี¹ / NARAPHONG CHARASSRI

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ.2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี ผู้วิจัยศึกษารูปแบบและแนวคิดในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรีที่จัดแสดงขึ้นระหว่างวันที่ 2- 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยแบบสร้างสรรค์ให้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์มรดกทางนาฏศิลป์และวรรณกรรมของชาติสำหรับคนรุ่นใหม่ โดยมีเครื่องมือ 6 ชนิดที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างงานนาฏศิลป์แบบสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมในงานสัมมนา สื่อสารสนเทศอื่นๆ การสำรวจข้อมูลภาคสนาม และเกณฑ์มาตรฐานศิลปะในต้นแบบ การเก็บข้อมูลได้ดำเนินการอยู่ในช่วงของเดือน มกราคม 2554 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2555

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” ประกอบไปด้วย 1) บทการแสดง 2) การออกแบบลีลา 3) การออกแบบเครื่องแต่งกาย 4) การออกแบบดนตรี 5) การออกแบบพื้นที่เวที 6) การออกแบบแสง 7) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง 8) นักแสดง และแนวคิดในการสร้างเอกลักษณ์ไทยในงานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ประกอบด้วย 1) สะท้อนถึงเอกลักษณ์ไทยเพื่อการอนุรักษ์ 2) การใช้สัญลักษณ์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย 3) การใช้ทฤษฎีทางด้านนาฏศิลป์และทัศนศิลป์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย 4) การใช้ความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเสริมเอกลักษณ์ไทย 5) สะท้อนสภาพสังคมไทย 6) คำเนิ่งถึงการสร้างสรรค์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย 7) สะท้อนคุณธรรมที่ยอมรับกันในสังคมไทย 8) การสร้างอรรถรสในการแสดงเพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย 9) คำเนิ่งถึงการสื่อสารเพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย 10) สร้างจิตสำนึกในด้านเอกลักษณ์ไทยให้กับคน

รุ่นใหม่ ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยทุกประการ

คำสำคัญ: เอกลักษณ์ไทย นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย นาฏศิลป์ร่วมสมัย นารายณ์อวตาร นราพงษ์ จรัสศรี

Institute of Culture and Arts

¹ศาสตราจารย์ ดร. นราพงษ์ จรัสศรี ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Abstract

The thesis, Thai Identity in Contemporary Dance “Narai Avatar 2003” is what the researcher intends to study the Thai identity appeared in a Thai contemporary dance work called “Narai Avatar 2003” choreographed by Naraphong Charassri, the pioneer of this kind and performed guideline in establishing Thai identity creatively as a tool to preserve national heritage in performing arts and literature for the new generation.

The six tools for this research are; exploring literatures, interviewing people involving creations of creative performing arts, participating in symposiums, collecting data from various medias, field studies, studying of the original artist’s standard. The collection of information happens during January 2011 – February 2012. In concluded of Thai Contemporary dance, “Narai Avatar 2003” contains:-
1) Play script 2) Choreographing 3) Costumes design 4) Music composition 5) Stage functioning design 6) Light design 7) Props design 8) Performers Concept of Thai identities creation in Thai Contemporary dance “Narai Avatar 2003” is consisted of :- 1) Reflection of Thai identities 2) Application of symbols in creation of Thai identities 3) Utilization of performing arts and visual arts theories in creation of Thai identities 4) Applications of cultural diversifications in support and emphasis of Thai identities 5) Reflection of Thai social life 6) Consideration of creative creation in creation of Thai identities 7) Practiced ethics in Thai society 8) Consideration of communication in creation of Thai identities 9) Aesthetic value in the performance for creation of Thai identities 10) Encouraging consciousness of Thai identity to people of new generations. These mentioned aspects are all in accordance of research objectives.

Keywords: Thai Identity, Contemporary Thai Dance, Contemporary Dance, Narai Avatara, Naraphong Charassri

บทนำ

เอกลักษณ์ไทยเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงลักษณะเฉพาะโดยรวมของวัฒนธรรมไทย ที่ทำให้ประเทศไทย มีความแตกต่างไปจากสังคมอื่นๆ เอกลักษณ์ไทยก็เหมือนกับเอกลักษณ์ของชาติอื่นๆ ที่มีรูปแบบเฉพาะที่เป็นตัวของตัวเอง มีระบบระเบียบและแบบแผน อาจปรากฏออกมาในรูปแบบของประเพณีที่ได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา (นิวัฒน์ สุขประเสริฐ, 2556) ถึงแม้ว่าในบางครั้งนาฏยศิลป์จะได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ทำให้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป แต่เมื่อเกิดการผสมกลมกลืนจนได้เวลาที่เหมาะสม ก็จะตกผลึกกลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของคนไทยในที่สุด กลายเป็นคุณค่าที่กลุ่มคนในสังคมยอมรับ เช่น นิสัยใจคอ ค่านิยม การปฏิบัติตน ความประพฤติ ภาษา ศาสนา ทัศนคติ อาหาร เครื่องแต่งกาย นาฏยศิลป์ ดนตรี และศิลปะ (สุวรรณี ชลาณุเคราะห์, 2555)

นาฏยศิลป์เป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ไทย ที่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์มาตั้งแต่อดีตกาล เพราะอยู่ในรูปแบบของการแสดง และพิธีกรรม ที่มีอิทธิพลชีวิตของคนไทย (วันทนีย์ ม่วงบุญ, 2556) อีกทั้งงานทางด้านนาฏยศิลป์ไทยยังเป็นศูนย์รวมของศิลปะด้านต่างๆ อย่างครบถ้วน เช่น ทัศนศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปงานนาฏยศิลป์ไทยก็ย่อมมีการพัฒนาการต่อไป จึงทำให้เกิดงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยซึ่งเป็นงานที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ไทยในยุคสมัยที่ต่างกัน (วรารมณ บัณฑิตสวัสดิ์, 2555)

ในระยะเวลาที่ผ่านมา มีผู้สร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยจำนวนหนึ่ง ที่ยังคงคำนึงถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ไทย แล้วนำไปเกิดทุนและสงวนรักษาไว้ในงานสร้างสรรค์ ในรูปแบบของงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย (จิรายุทธ พนมวัชร, 2555) การแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 เป็นผลงานชิ้นสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญ ที่จะสามารถนำรูปแบบและแนวคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการที่จะดำรงรักษาเอกลักษณ์ไทยและทำให้คนรุ่นใหม่ หันกลับมาสนใจในตัวตน รากเหง้าของตนเองต่อไป (Naraphong Charassi, 2007)

งานสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” ที่ศาสตราจารย์ ดร. นราพงษ์ จรัสศรี เป็นผู้ออกแบบ มีประเด็นต่างๆ แสดงให้เห็นถึงการนำเอกลักษณ์ไทยมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ทางด้านนาฏยศิลป์ไทย ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาค้นคว้า การนำเอกลักษณ์ไทยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนารายณ์อวตารในครั้งนี้ คือ เครื่องนำทางให้คนรุ่นใหม่หันกลับไปมองย้อนถึงเอกลักษณ์ไทยในสิ่งที่ขาดหายไป อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในยุคที่สังคมไทยได้รับอิทธิพลจากการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติ จนอาจทำให้สังคมไทยขาดลักษณะเฉพาะ นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาที่สำคัญสำหรับคนรุ่นใหม่คือ ผู้สร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยรุ่นใหม่บางกลุ่ม

ขาดประสบการณ์ขั้นพื้นฐานทางวิชาการ ไม่เข้าใจองค์ประกอบของนาฏยศิลป์ไทย ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องของการสร้างสรรค์และอนุรักษ์ที่ดีพอ จึงทำให้นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่แสดงออกมาตามสื่อต่างๆ ไม่เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องตามองค์ประกอบของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ซึ่งคนส่วนใหญ่ที่เสพงานประเภทนี้ หากขาดความรู้ความเข้าใจที่มากพอ ประกอบกับผู้สร้างสรรค์งานก็ขาดความรู้ความเข้าใจดังที่กล่าวมาข้างต้น อาจส่งผลให้งานสร้างสรรค์ที่ผลิตออกมาขาดคุณภาพ และเป็นผลร้ายให้แก่วงการนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบเอกลักษณ์ไทยในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี
2. เพื่อศึกษาแนวคิดในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้อุปกรณ์ในการวิจัยเพื่อการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงและป้องกันการอคติในการวิจัย ได้แก่ การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย การสัมภาษณ์ สื่อสารสนเทศอื่นๆ การสำรวจข้อมูลภาคสนาม และเกณฑ์มาตรฐานนัยย่องศิลป์ทางด้านนาฏยศิลป์ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ตำรา งานวิจัย บทความ วารสาร สื่อสารสนเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาข้อมูลและสังเกตการณ์รูปแบบและลักษณะของการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน นาฏยศิลป์ไทย และนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย เกี่ยวกับ แนวคิด มุมมอง และการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ไทย
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลทั้งหมดเพื่อหาคำตอบงานวิจัย เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี
5. การสัมภาษณ์วิชาการ
6. การสัมภาษณ์กลุ่ม
7. การชมวีซีดี ชุดการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยของ นราพงษ์ จรัสศรี
8. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลและทดลองปฏิบัติการกิจกรรมสัมภาษณ์เชิงวิชาการในเรื่องการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยของ นราพงษ์ จรัสศรี กับผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลงาน เช่น ผู้สร้างงาน ผู้ร่วมแสดง และผู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
9. เรียบเรียงข้อมูลและข้อคิดเห็นจากแหล่งต่างๆ โดยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญ และศิลปินรุ่นใหม่ เพื่อหา

คำตอบงานวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านลักษณะและแนวคิดของการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี

10. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษารูปแบบและองค์ประกอบสำหรับการแสดง อาทิ ท่าเต้น ฉาก แสง สี เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแต่งหน้า ระยะเวลา และนักแสดงร่วม เป็นต้น
11. นำปัญหาจากการวิจัยเข้าปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อแก้ไขและปรับปรุงงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
12. พัฒนางานวิจัยขั้นสุดท้ายเพื่อเตรียมจัดพิมพ์และจัดทำรูปแบบรายงานการวิจัย
13. จัดพิมพ์และจัดทำเอกสารการวิจัยเพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและทำการเผยแพร่ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย เรื่อง เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี ฉบับนี้เป็นงานวิจัยทางศิลปกรรม ที่ศึกษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย โดยหารูปแบบและแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบนาฏยศิลป์สำหรับการสร้างสรรค์และอนุรักษ์มรดกทางนาฏยศิลป์ตลอดจนวรรณกรรมของชาติเพื่อคนรุ่นใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามเพื่อวิเคราะห์ 2 ข้อ คือ

- 1) รูปแบบของเอกลักษณ์ไทยที่ปรากฏในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี
  - 2) แนวคิดในการสร้างเอกลักษณ์ไทยในงานนาฏยศิลป์ร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี
- โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) ของภาพรวมจากหลายปัจจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียง วิเคราะห์ และสังเคราะห์ให้เกิดแนวทางในการสร้างสรรค์ต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลจากการวิจัย

1. รูปแบบของเอกลักษณ์ไทยที่ปรากฏในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี
- 1.1 บทการแสดง รูปแบบในการสร้างเอกลักษณ์ไทยในบทการแสดง “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) สร้างสรรค์บทใหม่บนพื้นฐานหรือแนวคิดของเรื่องเดิม กล่าวคือ ตัดตอนมาแต่มีได้ดัดแปลงบทกวี เพื่อให้

เกิดความกระชับ รวดเร็ว เข้าใจง่าย แต่ยังคงเนื้อหาเดิม โดยบทการแสดงใหม่นี้จะทำให้ผู้ชมเข้าใจถึงเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น

2) การใช้บทการแสดงที่ยังคงรักษาประเด็นหลัก ที่ให้ความสำคัญของเนื้อเรื่องเรื่องคุณธรรม ซึ่งเป็นหัวใจของเรื่องรามเกียรติ์ที่แฝงด้วยคติธรรมในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม คือ ความดี ความชั่ว ธรรมะย่อมชนะอธรรม หรือความดีย่อมชนะความชั่ว 3) ใช้บทบรรยายที่ทำให้คนทั่วไปเข้าใจง่าย คือการพรรณนาเนื้อหาวรรณกรรมแบบดั้งเดิม โดยนำการอ่านภาษาไทยจากบทกลอนแปดมาใช้สื่อสารในการแสดง แบบเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน การใช้บทธรรมดาสามัญและคนทั่วไปเข้าใจได้

1.2 การออกแบบลีลา รูปแบบในการสร้างเอกลักษณ์ไทยในการออกแบบลีลา “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) สร้างสรรค์ลีลานาฏศิลป์ใหม่บนพื้นฐานของลีลานาฏศิลป์แบบดั้งเดิม เป็นการคิดประดิษฐ์ท่าทำให้มีอิสระมากขึ้น แต่ยังคงไม่ละทิ้งลีลานาฏศิลป์แบบดั้งเดิม 2) สร้างสรรค์ลีลาจากหลากหลายวัฒนธรรม คือการประดิษฐ์ท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกายโดยนำรูปแบบมาจากวัฒนธรรมต่างๆ มาเรียบเรียงเพื่อช่วยเสริมลีลาไทยให้เด่นชัดขึ้น 3) ให้ความสำคัญกับหลักการที่เป็นหัวใจของการแสดงแบบดั้งเดิม คือการไม่ละเลยต่อแบบแผนตามจารีตขององค์ประกอบนาฏศิลป์ 4) ใช้รูปแบบของการแสดงที่กระชับและตรงกับความต้องการของคนรุ่นใหม่และเป็นที่ยอมรับกันได้ในหลากหลายวัฒนธรรม คือการสร้างสรรค์ลีลาการแสดงให้เข้าถึงความต้องการของคนรุ่นใหม่โดยนำลีลาท่าทางที่เป็นสากลผู้ชมเข้าใจง่าย เช่น การต่อสู้อ การตีลังกา การม้วนตัว 5) มีลีลานาฏศิลป์ที่สามารถสื่อให้คนทั่วไปเข้าใจได้ คือการเคลื่อนไหวร่างกายที่สามารถสื่อสารกับผู้ชมได้อย่างไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการชมการแสดง

1.3 การออกแบบเครื่องแต่งกาย รูปแบบในการออกแบบเครื่องแต่งกาย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายใหม่โดยยังมีแนวคิดในการอนุรักษ์การออกแบบเครื่องแต่งกายตามแบบดั้งเดิม คือการยึดเค้าโครงของการแต่งกายยืนเครื่อง ซึ่งเป็นรูปแบบของการเครื่องแต่งกายในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ 2) ใช้เสื้อผ้าที่ช่วยส่งเสริมลีลานาฏศิลป์ไทย ขณะเดียวกันก็เอื้อต่อลีลาที่เกิดจากการผสมผสานนาฏศิลป์จากหลากหลายวัฒนธรรม คือการให้ความสำคัญกับอุปกรณ์ที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของนักแสดง ที่สามารถสื่อสารให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกคล้อยตามบทบาทของนักแสดง 3) ยังคงรักษาหัวใจของการแสดงนาฏศิลป์ไทย หมายถึงการเสนอรูปแบบใหม่แต่ยังคงให้ความสำคัญต่อแบบแผนตามจารีตขององค์ประกอบนาฏศิลป์ การแต่งกายยืนเครื่องที่เป็นรูปแบบดั้งเดิม และหัวใจสำคัญของการแสดงโขนที่แสดงถึงเอกลักษณ์ไทย 4) ปรับเปลี่ยนลักษณะเดิมให้เป็นที่ยอมรับกันได้ในคนรุ่นใหม่ คือการลดทอนสัดส่วนให้สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของนักแสดงโดยไม่ขัดเขินและเพิ่ม

อรรถรสในการชมการแสดง 5) มีรูปแบบที่สามารถสื่อให้คนทั่วไปเข้าใจได้ คือการใช้สัญลักษณ์ที่เป็นสากลและมีเอกลักษณ์ในตนเอง การออกแบบเครื่องแต่งกายที่ทำให้สามารถสื่อให้คนทั่วไปเข้าใจได้

1.4 การออกแบบดนตรี รูปแบบในการออกแบบดนตรี “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) สร้างสรรค์เสียงและดนตรีใหม่บนพื้นฐานของดั้งเดิม คือการสร้างบรรยากาศให้กับการแสดงโดยเสียงของดนตรีที่มีความหลากหลายดูแปลกใหม่ แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ไทย 2) สร้างสรรค์เสียงและดนตรีจากวัฒนธรรมอื่น คือการสร้างความรู้สึกร่วมกันให้กับผู้ชม โดยอาศัยความหลากหลายจากบริบททางสังคมอื่น ๆ โดยการนำรูปแบบของเสียงจากวัฒนธรรมอื่นมาดัดแปลงเพิ่มเติมในการแสดง เพื่อสร้างความสมจริงและอารมณ์ร่วมในการแสดง 3) ยังคงรักษาหลักการที่เป็นหัวใจของการแสดงนาฏศิลป์และดนตรีไทย คือการให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของดนตรีและนาฏศิลป์

1.5 การออกแบบพื้นที่เวที รูปแบบในการออกแบบพื้นที่เวที “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) สร้างสรรค์ประเด็นใหม่แต่ยังคงอนุรักษ์ความเชื่อเดิม คือการออกแบบพื้นที่ให้มีความร่วมสมัย มีมิติ สามารถให้ผู้ชมจินตนาการและคล้อยตาม แต่ยังคงโครงสร้างไว้ตามรูปแบบสถานะซึ่งเป็นไปตามจารีต 2) ใช้รูปแบบของการใช้พื้นที่แสดงที่เคยใช้กันในหลากหลายวัฒนธรรม แต่กลับเสริมความคิดของบรรพบุรุษศิลปะไทยให้เด่นชัด คือการนำรูปแบบจากจากจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏอยู่หลายเหตุการณ์ มาออกแบบสร้างสรรค์การแสดงให้ผู้ชมได้สามารถเห็นเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ในขณะเดียวกัน 3) ใช้จินตนาการของศิลปะดั้งเดิมมาใช้ในการเพิ่มความน่าสนใจให้กับพื้นที่แสดง คือการสร้างอารมณ์ความรู้สึกเหมือนได้สัมผัสกับสถานการณ์ที่เป็นจริง

1.6 การออกแบบแสง รูปแบบในการออกแบบแสง “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) การใช้เทคนิคแสงที่เป็นที่รู้จักและใช้กันอยู่ในหลากหลายวัฒนธรรมมาช่วยเสริมการแสดงไทยให้เด่นชัด คือการใช้ประโยชน์จากเทคนิคดั้งเดิมมาเพิ่มอรรถรสให้กับการแสดง การใช้แสงเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับคนรุ่นใหม่โดยทั่วไปที่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ คือการสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้ชมในยุคศตวรรษที่ 21 และอนาคต 2) การใช้แสงออกแบบเพื่อออกแบบบรรยากาศ คือการสะท้อนภาพบรรยากาศต่างๆ ตามจินตนาการของผู้ออกแบบ

1.7 การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง รูปแบบในการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) สร้างสรรค์รูปแบบใหม่โดยยังคงอ้างอิงถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในวัฒนธรรมไทย 2) การใช้อุปกรณ์ที่เอื้อต่อลีลาจากหลากหลายวัฒนธรรม

เสริมเนื้อหาตั้งเดิมของการแสดงให้เด่น แต่ต้องคำนึงถึงการไม่ทำให้เนื้อเรื่องเสียอรรถรส 3) ยังคงรักษาทัศนคติของเรื่องในอดีตจากการบรรเลงมโหรีในราชสำนักของไทย โดยเรื่องดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของอุปกรณ์การแสดง ที่ช่วยสร้างบรรยากาศของเหตุการณ์และเรื่องราวในขณะนั้นให้ผู้ชมรู้สึกจินตนาการคล้อยตาม 4) ปรับเปลี่ยนลักษณะของอุปกรณ์ตั้งเดิมให้เป็นที่น่าสนใจด้วยการใช้นวัตกรรมมาผสมผสานกับสิ่งที่มีอยู่เดิมเพื่อเพิ่มสุนทรีย์ภาพให้กับงาน

1.8 นักแสดง รูปแบบในการคัดเลือกนักแสดง “นารายณ์ อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) ใช้นักแสดงที่มีเทคนิคการเต้นจากหลากหลายวัฒนธรรม แต่กลับเสริมวัฒนธรรมไทยให้เด่น คือการนำศิลปะที่มีความโดดเด่นมารวบรวมให้เกิดเอกภาพ ส่งผลให้งานมีคุณค่ามากขึ้น 2) ใช้ภาพลักษณ์ที่ไม่คุ้นตาโดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่แต่ต้องเป็นที่ยอมรับกันได้ทั้งในสังคมไทยและในหลากหลายวัฒนธรรม คือการรักษาจารีตแบบแผนของการแสดงโขนในอดีตให้ยังปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน คือการใช้นักแสดงที่เป็นชายล้วน

2. แนวคิดในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี

2.1 สะท้อนเอกลักษณ์ไทยเพื่อการอนุรักษ์ กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตารนำแนวคิดในการสร้างงานที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ไทย โดยสร้างงานที่เป็นประเด็นใหม่แต่อิงกับความดั้งเดิม และเป็นการสงวนรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่ประพาศสืบต่อกันมาจากอดีตกาลและทำสิ่งที่ดั้งเดิมที่สังคมยังคงรักษาไว้

2.2 การใช้สัญลักษณ์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย คือการใช้สัญลักษณ์ นำมาใช้ในงานการแสดงเพื่อเพิ่มอรรถรสในการรับชมการแสดง

2.3 การใช้ทฤษฎีทางด้านนาฏยศิลป์และทัศนศิลป์ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย ทฤษฎีไม่ว่าจะในด้านของทัศนศิลป์สามารถนำมาใช้ร่วมกับงานทางด้านนาฏยศิลป์ สามารถแสดงให้เห็นถึงรสนิยมของคนในสังคม ซึ่งทำให้ปรากฏเป็นเอกลักษณ์ของงานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากศิลปินในชาตินั้นๆ

2.4 การใช้ความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทยให้เด่นขึ้น การแสดงนารายณ์อวตารได้นำแนวคิดที่เกิดขึ้นโดยการบูรณาการจากความหลากหลายของรูปแบบการแสดง ที่สามารถทำให้เกิดงานสร้างสรรค์ที่สมบูรณ์แบบได้

2.5 สะท้อนสภาพสังคมไทย กล่าวคือการสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมที่เป็นการแสดงภาพรวมหรือภาพลักษณะเฉพาะความเป็นอยู่ของสังคมไทยที่แตกต่างจากสังคมอื่น

2.6 คำนึงถึงการสร้างสรรค์ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย โดยการคิดใหม่ทำใหม่เพื่อให้เกิดผลงานชิ้นใหม่แต่ยังทำให้ผู้ชม

สามารถจดจำได้ถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้เช่นเดิม

2.7 คุณธรรมที่ยอมรับกันได้ทั้งในสังคมไทย ผู้สร้างงานหรือศิลปินจำเป็นจะต้องมีจิตสำนึกของการสร้างสรรค์งานแสดงในการสอดแทรกคุณธรรมของสังคมไทยไว้ในเรื่องราวที่ถ่ายทอดให้กับผู้ชมเพื่อสะท้อนถึงเอกลักษณ์ไทย

2.8 การสร้างอรรถรสในการแสดง เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย คือการเสริมสร้างความน่าสนใจ หรือรสนิยมเข้าไปในการแสดงที่นอกเหนือไปจากสิ่งที่มีอยู่ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปตามรสนิยมของผู้สร้างและมีวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการจะนำเสนอซึ่งในที่นี้จะเป็นการสร้างรสนิยมเพื่อแสดงถึงความเป็นไทย

2.9 คำนึงถึงการสื่อสารเพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการแสดงโดยทั่วไป ที่ประกอบไปด้วยผู้แสดงและผู้ชมซึ่งทั้งสองฝ่ายนี้จำเป็นที่จะต้องได้รับการสื่อสาร หรือส่งข่าวแล้วทำให้สามารถเข้าใจซึ่งกันและกันได้

2.10 สร้างจิตสำนึกในด้านเอกลักษณ์ไทยให้กับคนรุ่นใหม่ คือการตระหนักในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อที่จะให้ผู้ชมที่เป็นคนรุ่นใหม่ได้เข้าใจและรับรู้ถึงสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์งานต้องการจะสื่อความถึงแนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับคนรุ่นใหม่ได้เข้าใจ และเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของไทย

อภิปรายผล

1. รูปแบบของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี

1.1 บทการแสดง ผู้วิจัยพบว่า เป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติตามเนื้อเรื่องของการแสดงเพื่อนำไปสู่บทบาทและลีลาในการแสดง ในการแสดงนารายณ์อวตารได้ใช้บทบาทการแสดงที่เป็นวรรณกรรมที่มีเอกลักษณ์ไทย เรื่อง รามเกียรติ์ โดยใช้บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และดำเนินเรื่องด้วยการพากย์ในลักษณะการพูดภาษาไทยเป็นกลอนแปด หรือกลอนสุภาพบทการแสดงมีเนื้อเรื่องสอดแทรกเรื่องราวที่กล่าวถึงคุณธรรมทางศาสนา ความดี ความชั่ว แฝงคติสอนให้คนทำความดี ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่คนไทยให้ความสำคัญในเรื่องของศาสนา นอกจากนี้ยังใช้บทบรรยายที่ทำให้คนทั่วไปเข้าใจง่าย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถจูงใจให้ผลงานที่สร้างสรรค์มีความน่าสนใจ และไม่ซ้ำซ้อน เนื่องจากประเด็นหลักของการสร้างสรรค์ผลงานร่วมสมัยต้องการที่จะทำให้เกิดความแปลกใหม่ในการแสดง ซึ่งผู้ชมสามารถที่จะเข้าถึงการแสดงได้สำหรับรูปแบบในการสร้างบทการแสดง “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถอภิปราย ออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) สร้างสรรค์บทใหม่บนพื้นฐานหรือแนวคิดของเรื่องเดิม กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร ผู้ออกแบบ ได้สร้างสรรค์บทใหม่บนพื้นฐานของเรื่องเดิม โดยการลดทอนเนื้อเรื่อง เพื่อให้เกิดความกระชับ รวดเร็ว และต่อเนื่อง ชวนติดตามเป็น

การร่นระยะเวลาในการชม คนรุ่นใหม่ใช้เวลาไม่มากในการชม นอกจากนี้อาจทำให้คนรุ่นใหม่หวนกลับไปค้นคว้าศึกษาในตอน ที่ตัดออกไปจากสิ่งที่มีอยู่ดั้งเดิม สำหรับผู้ที่ต้องการมีเวลามาก ขึ้นในการชมการแสดง บทการแสดงการแสดงนารายณ์อวตารใน ครั้งนี้ยังคงรักษาเนื้อหาเดิมไม่ได้ปรับเปลี่ยนคำในบทพระราชนิพนธ์ เพียงแต่คัดเลือกนำบทในแต่ละตอนมาผนวกเข้าไว้ด้วยกัน โดยการรวบรวมบทการแสดงและตัดต่อบทบางตอนมารวมไว้ในชุดเดียวกัน ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ชุด รามาวตาร ที่อาจารย์เสรี หวังในธรรม ได้นำการแสดงชุด ศึกพญาขร พญาชูษณ์ และพญาตรีเศียร มารวบรวมให้อยู่ในการแสดงโขนนี้ด้วย

2) การใช้บทการแสดงที่ยังคงรักษาประเด็นหลักที่เป็นหัวใจของเรื่อง การแสดงนารายณ์อวตาร โดยเลือกตอนที่แสดง 2 ตอน ที่เป็นประเด็นหลักของเรื่อง รามเกียรติ์ คือ การทำความดี ละความชั่ว ซึ่งตอนนารายณ์ปราบหนก ที่สื่อเรื่องราวของความชั่ว ครั้นเมื่อนกโดนพระนารายณ์สังหารแล้วไปจุดเกิดเป็นทศกัณฐ์ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับโลกมนุษย์ เท่ากับเป็นจุดของความชั่ว และตอนนารายณ์อวตาร ที่สื่อให้เห็นถึงความดีงามนั้นคือ หลังจากที่พระนารายณ์สังหารหนกแล้วได้รับบัญชาจากพระอิศวรให้ลงไปปราบทศกัณฐ์ พระนารายณ์จึงได้อวตารไปเกิดเป็นพระราม เพื่อสังหารทศกัณฐ์ เท่ากับเป็นการจุดของความดี ซึ่งแต่เดิมนั้นคนไทยจะได้รับการปลูกฝังเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม อันเป็นเอกลักษณ์และค่านิยมในการประพฤติตนของคนไทย (สมชาย โควิชะวงษ์, 2556)

3) ใช้บทบรรยายที่ทำให้คนทั่วไปเข้าใจง่าย โดยนำกลอนแปดมาอ่านเป็นภาษาอ่านธรรมดา แทนการร้องแบบทำนองเสนาะ เสมือนหนึ่งผู้ชมได้รับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามเนื้อเรื่องของการแสดง และยังสามารถทำให้ผู้ชมเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อนง่ายต่อการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของคนไทยที่มีลักษณะการพูดจาแบบนี้มนวล มีน้ำเสียงที่อ่อนหวานน่าฟัง ประกอบกับมีเรื่องราวแฝงด้วยหลักธรรมทางศาสนาพุทธ คือ ความดี ความชั่ว อันเป็นหลักธรรมที่ประพฤติปฏิบัติของชาวไทย 1.2 การออกแบบลีลา ผู้วิจัยพบว่า เป็นการวางแผน สร้างสรรค์ และถ่ายทอดรูปแบบลีลาท่าทางจากความคิดของผู้ออกแบบ เกิดเป็นผลงานทางนาฏศิลป์ โดยการใช่วงกายเคลื่อนไหวประกอบการแสดง เพื่อให้สอดคล้องกับบทการแสดงและเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ออกแบบให้ความสำคัญ สามารถตีความให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจโดยสื่อความหมายและอารมณ์ที่ออกมาจากลีลาของนักแสดง ในการออกแบบลีลา มีการนำการฟ้อนรำที่เป็นเอกลักษณ์ไทยแบบดั้งเดิม โดยการนำท่ารำที่เป็นท่ารำมาตรฐาน เช่น การรำแม่บท ระบำสี่บท การ ตีบท และการใช้บท นำมาใช้ตามรูปแบบดั้งเดิมส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งใช้เป็นโครงสร้างในการสร้างสรรค์ลีลานาฏศิลป์ตะวันตก ซึ่งการออกแบบลีลาโดยการตีบท หรือการใช้บท เป็นการคำนึงถึงท่าทางที่สามารถ

สื่อความหมายให้คนทั่วไปเข้าใจได้ เช่น การชี้นิ้ว นอกจากนี้ยังนำลีลาผาดโผนมาสร้างให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกตื่นเต้น รัวใจ เช่น การนำท่าตีลังกา เป็นการออกแบบลีลาที่น่าเอกลักษณ์ในการแสดงโขนมาใช้ สำหรับรูปแบบในการออกแบบลีลา “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถอภิปราย ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) สร้างสรรค์ลีลานาฏศิลป์ใหม่บนพื้นฐานของลีลานาฏศิลป์แบบดั้งเดิม กล่าวคือ รูปแบบของการออกแบบลีลาในตอนหนึ่งของการแสดงนารายณ์อวตาร มีการนำการแสดงรำร่าแบบดั้งเดิม คือ การรำร่าในเพลงแม่บทที่เป็นแบบฉบับด้านนาฏศิลป์ไทยมาใช้ในการแสดงตอนที่นางนารายณ์วางกลให้นกท่าร่าตาม การร่าจะเน้นการเคลื่อนไหวที่มีลีลาของการใช้มือ การจับ การตั้งวง และขาที่เป็นลักษณะตั้งเหลี่ยมของยักษ์แบบดั้งเดิม ซึ่งการรำแม่บทและระบำสี่บท เป็นการรำที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณเป็นเอกลักษณ์ จารีต ประเพณีและวัฒนธรรมไทย อันเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน ถึงแม้จะมีการสร้างสรรค์ลีลาขึ้นมาใหม่ แต่ยังคงไว้ซึ่งโครงสร้างแบบดั้งเดิม (นราพงษ์ จรัสศรี, 2555)

2) สร้างสรรค์ลีลาจากหลากหลายวัฒนธรรม กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร ผู้ออกแบบได้สร้างสรรค์ลีลาจากหลากหลายวัฒนธรรม คือ การประดิษฐ์ท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยนำรูปแบบมาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ มาเรียบเรียงเพื่อช่วยเสริมลีลาไทยให้เด่น ซึ่งผู้ออกแบบได้ผสมผสานระหว่างนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ตะวันตก สามารถสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อเรื่องได้ง่ายขึ้น โดยช่วงหนึ่งผู้ออกแบบ ได้ให้นักแสดงนาฏศิลป์ตะวันตกหยุดลีลาเคลื่อนไหว และให้นักแสดงนาฏศิลป์ไทย ได้เคลื่อนไหวเพียงผู้เดียว ซึ่งในช่วงเวลานั้นเท่ากับเป็นการช่วยเสริมลีลาไทยให้โดดเด่นขึ้น

3) ให้ความสำคัญกับหลักการที่เป็นหัวใจของการแสดงแบบดั้งเดิม กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร แม้ว่าจะเป็นงานสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่แต่ยังคงคำนึงถึงเอกลักษณ์ไทย ให้ความสำคัญกับหลักการที่เป็นหัวใจของการแสดงแบบดั้งเดิม โดยไม่ละเลยต่อแบบแผนตามจารีตขององค์ประกอบนาฏศิลป์ไทย คือ การรำตีบท ซึ่งผู้แสดงใช้ภาษาโขน หรือที่เรียกว่า ภาษาท่า เพื่อสื่อสารและแสดงออกทางอารมณ์ออกมาเป็นท่ารำให้กับผู้ชมได้เกิดอารมณ์คล้อยตามไปกับการแสดง

4) ใช้รูปแบบของการแสดงที่กระชับ รวดเร็วตรงตามความต้องการของคนรุ่นใหม่และเป็นที่ยอมรับกันได้ในหลากหลายวัฒนธรรม กล่าวคือ ผู้ออกแบบสร้างสรรค์ลีลาการแสดง ใช้เทคนิคสมัยใหม่ประกอบการแสดงนำรูปแบบการแสดงที่สอดแทรกอยู่ในมิติของความร่วมสมัย ระหว่างมิติที่เป็นดั้งเดิม และมิติที่คนรุ่นใหม่กำลังดำเนินชีวิต ทำให้เกิดมุมมองในการชมที่เห็นชัดเจนและรวดเร็วขึ้น เช่น การต่อสู้ การตีลังกา การม้วนตัว ซึ่งปัจจุบันนี้เด็กรุ่นใหม่มักชอบลีลาผาดโผนและการต่อสู้ที่เร้าใจ

5) มีลีลานาฏศิลป์ที่สามารถสื่อให้คนทั่วไปเข้าใจได้

กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร มีการเคลื่อนไหวร่างกายที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน เพื่อสามารถสื่อสารกับผู้ชมได้ง่ายขึ้น การนำท่าทางโดยทั่วไปมาสร้างสรรค์เป็นลีลาทำให้คนสามารถเข้าใจได้ง่าย เช่น ไป – มา (ใช้ขีตมือไปมา) การขึ้นนิ้ว การพยักหน้า หรือการส่ายหน้า ที่เป็นภาษาท่า และเป็นท่าพื้นฐานและปกติที่ใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่คนไทยโดยทั่วไปประพฤติและปฏิบัติใช้กันตามปกติ จนเกิดเป็นเอกลักษณ์ไทย (สมรัตน์ ทองแท้, 2556)

1.3 การออกแบบเครื่องแต่งกาย ผู้วิจัยพบว่า มีการออกแบบเครื่องแต่งกายที่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ไทย มีรูปแบบของการผสมผสาน เนื่องจากผู้ออกแบบที่ความตั้งใจที่จะให้ผู้ชมเกิดความสะดอกในการเคลื่อนไหว ทำให้ดูเหมือนกับนักแสดงมีพลัง นอกจากนี้ยังสามารถทำให้ผู้ชมเกิดความตื่นตาตื่นใจ และที่สำคัญยังได้เห็นสรีระการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อและลายเส้นในการเต้นของผู้แสดงได้อย่างชัดเจน สำหรับรูปแบบในการออกแบบเครื่องแต่งกาย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถอภิปราย ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายใหม่โดยยังคงอนุรักษ์แนวคิดการออกแบบเครื่องแต่งกายตามแบบดั้งเดิม กล่าวคือ มีการออกแบบเครื่องแต่งกายโดยการนำเอกลักษณ์ของความงามที่ปรากฏอยู่ในจิตรกรรมฝาผนัง มาเป็นรูปแบบในการออกแบบเครื่องแต่งกาย เช่น เสื้อผ้า และเครื่องประดับ และยังรวมไปถึงมาตราส่วนของ ศิราภรณ์ที่ขยายส่วนสูงของยอดดูยาวขึ้น เสมือนภาพวาดฝาผนังที่เคลื่อนไหวได้ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของการแต่งกายแบบยืนเครื่องในการแสดงโขนอันเป็นศิลปะการแสดงดั้งเดิมของไทย

2) ใช้เสื้อผ้าที่ช่วยส่งเสริมลีลานาฏยศิลป์ไทยและเอื้อต่อลีลาที่ได้จากการผสมผสานนาฏยศิลป์จากหลากหลายวัฒนธรรม กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร เป็นการแสดงที่ผสมผสานระหว่างนาฏยศิลป์ไทยและนาฏยศิลป์ตะวันตก ผู้ออกแบบจึงสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายให้เอื้อต่อการเคลื่อนไหวของนักแสดง ด้วยการใช่วัสดุที่เบา เนื้อผ้าที่บางทำให้เห็นสัดส่วนและสรีระของร่างกาย เช่น แขน ขา จึงทำให้นักแสดงสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ เป็นการลดทอนสัดส่วนของเครื่องแต่งกายให้กลมกลืนและสอดคล้องกับการเคลื่อนไหวลักษณะดังกล่าว นอกจากจะทำให้เกิดความแปลกใหม่ในงานนาฏยศิลป์ไทยแล้วยังเอื้อให้ผู้แสดงนาฏยศิลป์ตะวันตกได้เคลื่อนไหวให้สามารถสะดวกขึ้น

3) ยังคงรักษาการแต่งกายยืนเครื่องที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ไทยในด้านนาฏยศิลป์ กล่าวคือ รูปแบบของเครื่องแต่งกายใช้สีของเสื้อผ้าที่เสมือนสีกายของตัวละครที่เป็นมาตรฐาน เช่น พระราม จะต้องแต่งกายสีเขียว โดยผู้ออกแบบได้สร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย คือการระบายตัว และการตกแต่งร่างกาย เพื่อเลียนแบบสีกายของตัวละคร ที่ได้เค้าโครง

มาจากการแต่งกายยืนเครื่อง ทำให้ผู้แสดงการเคลื่อนไหวได้สะดวก และสามารถทำให้ดูเหมือนมีพลัง นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ชมเกิดความตื่นเต้น แปลกตา และที่สำคัญยังได้เห็นสรีระการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อและลายเส้น ในการเต้นของผู้แสดงได้อย่างชัดเจน การนุ่งผ้าได้ยึดถือโครงสร้างรายละเอียดของการแต่งกายไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งการออกแบบปรับเปลี่ยนลักษณะนี้จะทำให้ผู้แสดงสามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างสะดวกมากขึ้นในระหว่างการแสดง

4) มีรูปแบบที่สามารถสื่อให้คนทั่วไปเข้าใจได้ การแสดงนารายณ์อวตาร ผู้ออกแบบใช้สัญลักษณ์ ที่เป็นสากลและเอกลักษณ์ไทย โดยสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายที่คำนึงถึงการแต่งกายในสังคมไทยแบบธรรมดาสามัญ ที่สามารถสื่อให้คนทั่วไปเข้าใจได้ง่ายขึ้น เช่น ในสมัยโบราณผู้หญิงแต่งกายผู้หญิงนุ่งผ้าจีบหน้านางและ ผู้ชายนุ่งโจงกระเบน และไม่เน้นเครื่องแต่งกายที่ฟุ้งฟามากเกินไป เพราะเป็นการรบกวนสมาธิและสายตาของผู้ชม

1.4 ออกแบบดนตรี ผู้วิจัยพบว่า การ รูปแบบในการออกแบบดนตรีสำหรับการแสดงนารายณ์อวตาร เป็นนำดนตรีไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย ที่ใช้บอกกล่าวใช้ในพิธีกรรมที่สำคัญและผูกพันกับชีวิตคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย รวมทั้งบอกกล่าวเรื่องราวส่งผ่านทางอัปภิกษิการเคลื่อนไหว ของตัวละครที่นำเสนอ เป็นการ สื่อเสียงที่ทำให้ภาพของการแสดงมีความชัดเจนมากขึ้น ดนตรีจึงมีรูปแบบที่ทำให้การแสดงมีความสมบูรณ์ สร้างอารมณ์ให้กับนักแสดงและผู้ชมคล้ายตาม สำหรับรูปแบบในการออกแบบเครื่องดนตรี “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถอภิปราย ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) สร้างสรรค์เสียงและดนตรีใหม่บนพื้นฐานของดั้งเดิม กล่าวคือ มีการออกแบบดนตรีที่นำวงดนตรีดั้งเดิม คือ วงปี่พาทย์และวงเครื่องสาย เครื่องดนตรีเดี่ยว เช่น ขิม และซอสามสาย มาปรับเปลี่ยนสร้างสรรค์ให้เกิดรูปแบบใหม่ที่ดูแปลกไปจากเดิม มีการบรรเลงเดี่ยวเป็นช่วง ๆ สลับกับเพลงนิวเอท (New Age) นอกจากนี้เสียงบรรยายที่ใช้ประกอบการแสดงมีลักษณะของการพูดที่มีความเรียบง่าย ไม่ใส่น้ำเสียงที่มีอารมณ์มากเกินไป บรรยายากเกิดขึ้นใหญ่ และดูราวเหมือนอยู่ในเรื่องราวแห่งความเป็นจริง ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะเอกลักษณ์ของสังคมไทยแต่เดิมที่มีลักษณะของการพูดจามีมนวล ไม่กรรโชก มีน้ำเสียงที่เรียบแฝงไปด้วยความอ่อนหวาน ยิ้มแย้มแจ่มใส รูปแบบนี้จึงสามารถบอกถึงความลึกซึ้งของความเป็นเอกลักษณ์ไทยที่ไม่ได้ปรุงแต่ง (ทรงวิทย์ แก้วศรี, 2534)

2) สร้างสรรค์เสียงและดนตรีจากวัฒนธรรมอื่น กล่าวคือ มีการนำรูปแบบของเสียงจากหลากหลายวัฒนธรรม มาสอดแทรกและดัดแปลงเสียงเพิ่มเติมในการแสดง เช่น เพลงนิวเอท (New Age) ที่นำมาผสมผสานสลับกับเสียงดนตรีไทย ซึ่งนอกจากผู้ชมจะรู้สึกถึงความแปลกใหม่แล้ว ยังเท่ากับเป็นการสนับสนุน

และส่งเสริมให้ดนตรีไทยเด่นมากขึ้น เป็นการเพิ่มอรรถรสการ แสดงให้มีความโดดเด่นมากขึ้น

3) ยังคงรักษาหลักการที่เป็นหัวใจของการแสดง นาฏยศิลป์และดนตรีไทย กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร ให้ ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของดนตรีและนาฏยศิลป์ ในอดีตดนตรี เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยที่ใช้บอกกล่าวในพิธีกรรมที่สำคัญ รวมทั้งสื่อสารอัปกริยาการเคลื่อนไหวของตัวละคร เป็นสื่อเสียง ที่ทำให้เห็นภาพของการแสดงเกิดความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งแต่เดิม ในการแสดงโขนนั้น ตามจารีตจะต้องใช้วงปี่พาทย์บรรเลง ประกอบการแสดง แต่การแสดงนารายณ์อวตาร ผู้ออกแบบได้ สร้างสรรค์โดยการนำวงปี่พาทย์ และวงเครื่องสาย ผสมขิม และ ซอสามสาย มาบรรเลงเพื่อประกอบและสร้างอารมณ์ของการ แสดง ซึ่งนับว่าเป็นการคิดสร้างสรรค์เสียงดนตรีที่นำมาบูรณา การใช้กับการแสดงในเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างงดงาม

1.5 การออกแบบพื้นที่เวที ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบ การออกแบบพื้นที่เวทีสำหรับการแสดงนารายณ์อวตาร 2546 มี การออกแบบพื้นที่เวทีในการสร้างสรรค์ประเด็นใหม่แต่ยังคง อนุรักษ์ความเชื่อเดิม เป็นการให้ความสำคัญในเรื่องสมมุติเทพ การออกแบบพื้นที่เวทีจึงมีลักษณะสูงต่ำเหลื่อมล้ำกันไป รูปแบบ ของการแสดงนารายณ์อวตาร จึงเป็นการใช้จินตนาการของศิลปะ วัฒนธรรมดั้งเดิม และความแท้จริง มาใช้ในการเพิ่มความน่าสนใจ ให้กับพื้นที่แสดง และยังคงไว้ซึ่งความเชื่อ และลวดลายศิลปะจาก จิตรกรรมฝาผนังที่เป็นเอกลักษณ์ไทย เป็นตัวบอกเรื่องราวการ แสดงอย่างเหมาะสม ความสวยงาม สำหรับรูปแบบในการ ออกแบบพื้นที่เวที “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถอภิปราย ออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) สร้างสรรค์ประเด็นใหม่แต่ยังคงอนุรักษ์ความเชื่อเดิม กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร ออกแบบพื้นที่ที่มีความทันสมัยเพิ่มมิติ ผู้ชมสามารถจินตนาการและคล้อยตาม แต่ยังคงโครง ร้างไว้ตามรูปแบบสถานะซึ่งเป็นไปตามจารีต เช่น ฉากที่แสดงถึง ยศถาบรรดาศักดิ์ของตัวละคร ที่ปรากฏเด่นชัดในเรื่องของการใช้ พื้นที่ในการแสดง ในลักษณะของความสูง- ต่ำของฉาก ซึ่งแสดง ถึงการยกย่องผู้เป็นใหญ่หรือผู้ที่มียศศักดิ์สูงกว่าในสังคมไทย

2) ใช้รูปแบบของการใช้พื้นที่แสดงที่เคยใช้กันในหลากหลายวัฒนธรรม แต่กลับเสริมความคิดของบรรพบุรุษศิลปะไทย ให้เด่นชัดขึ้น กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร มีการออกแบบ พื้นที่เวทีให้มีลักษณะของภาพมิติเวลา โดยนำรูปแบบมาจากภาพ วาดจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏหลาย ๆ เหตุการณ์อยู่ในกำแพง เดียว หรือผนังเดียวกัน ผู้ออกแบบจึงได้นำรูปแบบดังกล่าวมา นำเสนอในตอนหนึ่งที่มีฉาก 3 เหตุการณ์ในคราวเดียวกัน คือ การนำ เสนอภาพฉากเมืองลงกา ฉากพิธิหุงข้าวทิพย์ และฉาก กรุงโยชยา มาปรากฏอยู่ในเวลาเดียวกัน ทำให้เกิดเป็นมิติใหม่ เท่ากับเป็นการเสริมรูปแบบดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาในเอกลักษณ์ ไทยให้เกิดความโดดเด่นขึ้น

3) ใช้จินตนาการของศิลปะดั้งเดิมมาใช้ในการเพิ่มความ น่าสนใจให้กับพื้นที่แสดง กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร สร้างอารมณ์ความรู้สึกเหมือนได้สัมผัสกับสถานการณ์ที่เป็นจริง รูปแบบของการแสดงนารายณ์อวตาร จึงเป็นการใช้จินตนาการ ของศิลปะดั้งเดิม และความแท้จริง มาใช้ในการเพิ่มความน่าสนใจ ให้กับพื้นที่แสดง เพื่อต้องการสะท้อนความรู้สึกเหมือนจริงและ ความมีมิติให้กับผู้ชม โดยการสร้างสิ่งแวดล้อมหรือพื้นที่ที่ใช้แสดง ให้ดำเนินเรื่องอยู่ในเรื่องราวหรือบทการแสดงให้สมจริงไม่หลอก ตา คงไว้ซึ่งความเชื่อ และลวดลายศิลปะจากจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นเอกลักษณ์ไทย ความสวยงามจากสิ่งที่เป็นธรรมชาติจะทำให้ ผู้ชมประทับใจไปกับการแสดง ไม่ลดความสนใจในการแสดง

1.6 การออกแบบแสง ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบในการ ออกแบบแสงสำหรับการแสดงนารายณ์อวตาร เป็นการนำเรื่อง แสงสีต่างๆ ที่ส่งผลให้ผู้แสดงและผู้ชมเกิดอารมณ์ และ สุนทรียภาพอย่างสมจริง เพราะแสงที่ใช้จะเป็นตัวกำหนดองค์ประ กอบอื่นๆ ในบทบาทการแสดงทั้งหมด การแสดงนารายณ์อวตาร จึงมีการนำเทคนิคที่มีความสมจริงมาเป็นองค์ประกอบในการ แสดงทำให้การแสดงมีความสมบูรณ์และเป็นการเพิ่มอรรถรสใน การชมการแสดง มีการออกแบบแสงเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับ คนรุ่นใหม่ทั่วไปที่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ โดยแสงในที่ นี้ หมายถึง แสงที่เกิดขึ้นจากการใช้อุปกรณ์ที่ให้แสงบนเวทีโดย แสงสร้างมิติให้เกิดขึ้นในการแสดงทำให้เห็นภาพที่ปรากฏบนเวที ตรงตามจุดประสงค์ของผู้ออกแบบ นอกจากนี้ยังคงอนุรักษ์การ แสดงในอดีต โดยการนำลักษณะของการใช้แสงในการแสดงแบบ โบราณ เช่น การใช้เงาภาพสะท้อนการแสดงหนังใหญ่ของไทย หนึ่งตะลุง (Silhouette) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ศิลปะการแสดงประจำ ชาติไทยที่มีความงดงาม และเป็นต้นกำเนิดของการแสดงโขนใน เวลาต่อมา สำหรับรูปแบบในการออกแบบแสง “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถอภิปราย ออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) สร้างสรรค์ประเด็นใหม่แต่ยังคงอนุรักษ์การแสดงใน อดีต กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร ได้ออกแบบแสงที่ สร้างสรรค์จากจินตนาการโดยผ่านภูมิปัญญาบรรพบุรุษ และ ตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมไทยในอดีตที่มีมาแต่ ดั้งเดิม เช่น นำลักษณะของการแสดงหนังใหญ่ หนึ่งตะลุง (Silhouette) เป็นการใช้น้ำภาพสะท้อนการแสดงหนังใหญ่ของ ไทย ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงประจำชาติไทยที่มีความงดงาม และ เป็นต้นกำเนิดของการแสดงโขน เช่น การแสดงนารายณ์อวตาร ในฉากที่ 6 เมื่อพระนารายณ์บอกนทกวาเขาจะไม่โดดเดี่ยวใน ชาติหน้า เงามสุพงศ์ที่เป็นญาติพี่น้องของทศกัณฐ์เจ็ดตน เคลื่อนไหวโดยการเก็บเท้าหรือขอยเท้าขึ้นมายู่เบื้องหน้า โดยที่ แสงฉายไปที่พระนารายณ์เท่านั้น ซึ่งความดำมืดจะช่วยให้มองเห็นมิติ และเพิ่มพลังของการทำนายของพระนารายณ์ให้มีความ น่าสะพรึงกลัว

2) การใช้เทคนิคแสงที่เป็นที่รู้จักและใช้กันอยู่ใน

หลากหลายวัฒนธรรมมาช่วยเสริมการแสดงไทยให้เด่นขึ้น กล่าวคือ การแสดงนาฏยัตถ์อวตาร ออกแบบแสงด้วยการใช้เทคนิคแสงที่สมัยใหม่ เช่น ฉากที่พระอิศวรถูกล้อมด้วยเปลวไฟที่เป็นลักษณะวงกลมอยู่ด้านหลัง เพื่อทำให้โดดเด่นจากพื้นหลังที่เป็นสีม่วงให้เหมือนกับรูปนาฏราช (Nataraja) (พระผู้เป็นเจ้าของการพ้อนรำ) ลักษณะนี้นอกจากจะสวยงามแล้ว ยังช่วยเสริมให้ภาพเหตุการณ์ในตำนานให้มีมิติและชัดเจนขึ้น

3) การใช้แสงเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับคนรุ่นใหม่โดยทั่วไปที่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ การแสดงนาฏยัตถ์อวตาร มีการออกแบบแสงที่ช่วยสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้ชม ในยุคศตวรรษที่ 21 ลักษณะของการออกแบบแสงในการแสดงนาฏยัตถ์อวตารจะมีลักษณะที่ช่วยเพิ่มอารมณ์ และสร้างความหลากหลายทางจินตนาการให้กับผู้ชมเกิดความรู้สึกประทับใจ คล้อยตามไปกับการแสดงเพิ่มความน่าสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ทั่วไปที่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ เช่น การใช้แสงที่กระพริบสาดส่องสลับไปมาในบรรยากาศมืดสลัว ดังปรากฏอยู่ในฉากที่พระนารายณ์จะตัดหัวนนทก ผู้ออกแบบใช้สีของแสงแต่ละสีมาผสมกัน และแสงของสโตรป (strobe) มาผสมกันและเปิดสลับถี่ๆ ทำให้เกิดภาพและอารมณ์ที่รู้สึกเหมือนกับการโดนทำลายล้าง

4) การใช้แสงเพื่อออกแบบบรรยากาศ กล่าวคือ การแสดงนาฏยัตถ์อวตารออกแบบแสงให้มีลักษณะของการสะท้อนให้เห็นภาพบรรยากาศต่างๆ ตามจินตนาการของผู้ออกแบบ และให้ความสำคัญกับความสมจริงมาเป็นหลัก เพื่อประกอบให้การแสดงเกิดความสมบูรณ์ และเป็นการเพิ่มอรรถรสในการชมการแสดง ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้จะเป็นการเพิ่มบรรยากาศที่สมจริงและเพิ่มความน่าสนใจให้กับคนรุ่นใหม่ทั่วไปอีกด้วย

1.7 การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงสำหรับการแสดง นาฏยัตถ์อวตาร เป็นการคิดใหม่สร้างใหม่แต่ยังไม่ละทิ้งเอกลักษณ์ดั้งเดิม ยังคงรักษาภาพของเรื่องในอดีตซึ่งการคงไว้ซึ่งภาพลักษณ์ความเป็นไทยที่ได้รับการสืบทอดที่ได้รับการมาตั้งแต่อดีตกาลช่วยสร้างบรรยากาศของเหตุการณ์และเรื่องราวในขณะนั้นให้ผู้ชมรู้สึกจินตนาการและคล้อยตาม สำหรับรูปแบบในการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง “นาฏยัตถ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถอภิปราย ออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) สร้างสรรค์รูปแบบใหม่โดยยังคงอ้างอิงถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ การแสดงนาฏยัตถ์อวตารได้ออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดงโดยไม่ละทิ้งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม เช่น การนำส้อมไก่อมาเป็นอุปกรณ์ในการแสดง ซึ่งถือได้ว่าเป็นของพื้นบ้านงานหัตถศิลป์ไทย และในภาพสามนางซึ่งเป็นพระมเหสีของท้าวทศรถ ประทับอยู่ในโครงสร้างแทนบุษบกปราสาท ที่ไม่มีรายละเอียดแต่เป็นเพียงโครงสร้าง ซึ่งโครงสร้างในลักษณะนี้ในวัฒนธรรมพื้นเมือง

ของชาวเหนือสร้างขึ้นเพื่อรับใช้งานประเพณี ทำให้ผู้ชมรู้สึกและนึกถึงบรรยากาศของประเพณีชาวเหนือในวัฒนธรรมไทย เป็นการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ของอุปกรณ์ประกอบการแสดง โดยยังคงอนุรักษ์อุปกรณ์ที่ใช้ในวัฒนธรรมไทย นับเป็นการสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบที่ยังคำนึงถึงการนำอุปกรณ์ในอดีตที่อยู่กับวิถีชีวิตของคนไทยดั้งเดิมให้ปรากฏอยู่ในการแสดง

2) การใช้อุปกรณ์ที่เอื้อต่อลีลาจากหลากหลายวัฒนธรรม แต่กลับเสริมเนื้อหาดั้งเดิมของการแสดงให้เด่นขึ้น กล่าวคือ การแสดงนาฏยัตถ์อวตารเป็นนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยที่นำรูปแบบจากหลากหลายวัฒนธรรมมาผสมผสานด้วยการเพิ่มเติมอุปกรณ์ให้กับนักแสดง ซึ่งการใช้อุปกรณ์เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมเอื้อลีสมาที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรม ทำให้ผู้ชมสามารถตีความและเกิดจินตนาการในการแสดงได้หลากหลายมากขึ้น เช่น การนำระบำนางยักษ์ที่นำหม้อมาทูนหัว กระเดียดที่สะเอวหรือยกไว้บนปาดลับไปมา ในฉากเปิดเมืองลงกา ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะคล้ายกับวัฒนธรรมการเต้นรำกั๊กพิ และทำให้ผู้ชมรู้สึกจินตนาการถึงการถือหม้อของหญิงชาวอินเดีย นับเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยเสริมให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกถึงบรรยากาศของเมืองลงกา และความเข้มแข็งของเหล่ายักษ์ (วิชชุตา วุฑฑิตย์, 2555)

3) ยังคงรักษาทัศนคติของเรื่องในอดีต การบรรเลงมโหรีในราชสำนักของไทย การแสดงนาฏยัตถ์อวตาร ได้คงไว้ซึ่งภาพลักษณ์ความเป็นไทยที่ได้รับการสืบทอดที่ได้รับการมาตั้งแต่อดีตกาล โดยนำเครื่องดนตรีไทยมาช่วยสร้างบรรยากาศของเหตุการณ์และเรื่องราวในขณะนั้นให้ผู้ชมรู้สึกคล้อยตามจินตนาการของผู้ออกแบบ ลักษณะดังกล่าวแสดงถึงความใส่ใจในรายละเอียดของการส่งเสริมในเรื่องการรักษาจารีตการบรรเลงดนตรีไทยในราชสำนักในอดีตมาใช้เป็นอุปกรณ์ร่วมกับการแสดง

4) ปรับเปลี่ยนลักษณะของอุปกรณ์ดั้งเดิมให้เป็นที่น่าสนใจของคนรุ่นใหม่ กล่าวคือ การแสดงนาฏยัตถ์อวตารมีการนำอุปกรณ์ดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้กับเทคนิคสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มสุนทรีย์ภาพให้กับงาน ทำให้การแสดงสามารถขับเคลื่อนและดำเนินเรื่องราวได้อย่างราบรื่น เช่น ฉากการปรับเปลี่ยนแทนบุษบก ซึ่งเป็นอุปกรณ์ประกอบฉากดั้งเดิมของการแสดงไทยให้มีลูกล้อสามารถเลื่อนขยับได้ แสดงถึงความว่องไว อลหม่านในฉากที่กานาสูรเข้าทำลายพิชิต ทำให้เป็นที่สนใจของคนรุ่นใหม่

1.8 นักแสดง ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบของนักแสดงที่ใช้ในการแสดงงานนาฏยัตถ์อวตาร จะต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิดหรือจินตนาการของผู้ออกแบบหรือผู้กำกับให้ไปสู่ผู้ชมที่เป็นความสมบูรณ์แบบของการออกแบบ เป็นเสมือนเครื่องมือที่จะสื่อสารเรื่องราวและแนวความคิดต่างๆ ของผู้ออกแบบงาน นักแสดงจึงเป็นตัวดำเนินเรื่อง ถ่ายทอดอารมณ์และความเป็นตัวตนของตัวละครนอกจากนี้สรีระของนักแสดงยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์ประกอบต่างๆ บนเวทีที่แสดง สำหรับรูปแบบของนักแสดงที่ใช้ใน “นาฏยัตถ์อวตาร” พ.ศ. 2546 สามารถอภิปราย ออก

เป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) สร้างสรรค์ประเด็นใหม่แต่ยังคงอนุรักษ์รูปแบบการแสดงเดิม กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร เป็นการสร้างรูปแบบใหม่ที่ผสมผสานระหว่างผู้แสดงที่เป็นนักแสดงชาวตะวันตกและผู้แสดงที่เป็นนักแสดงไทย แต่ยังคงไว้ซึ่งจารีต โดยการใช้นักแสดงชายล้วนซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมสำหรับการแสดงโขน

2) ใช้นักแสดงที่มีเทคนิคการเต้นจากหลากหลายวัฒนธรรม แต่กลับเสริมวัฒนธรรมไทยให้เด่น กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร เป็นการนำศิลปะที่มีความโดดเด่นมารวบรวมให้เกิดเอกภาพ ใช้นักแสดงที่ประกอบไปด้วยนักแสดงนาฏยศิลป์ไทยและนาฏยศิลป์ตะวันตก รวมทั้งนักแสดงประกอบ นักร้องบนเวทีคอนเสิร์ต ซึ่งเป็นการช่วยเสริมทำให้การแสดงมีความกลมกลืนและเอกภาพเดียวกัน และสร้างความโดดเด่นให้กับผู้แสดงที่เป็นนักแสดงนาฏยศิลป์ไทยมาก เพราะเป็นสิ่งที่แปลกตาสำหรับคนรุ่นใหม่

3) ยังคงรักษาหัวใจของเรื่องที่น่าเป็นวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร นักแสดงยังคงรักษาหัวใจของเรื่องที่น่าเป็นเอกลักษณ์ไทยในการแสดงโขน โดยผู้แสดงที่เป็นนักแสดงนาฏยศิลป์ไทยยังคงไว้ซึ่งแบบแผนและรูปแบบในการรำแบบดั้งเดิมและถ่ายทอดอารมณ์มาจากท่าทางที่เป็นนาฏยศิลป์แบบของโขน เช่น การรำตีบท การรำแม่บท และรูปแบบการรำแบบดั้งเดิมแบบยักษ์

4) ใช้ภาพลักษณ์ที่ไม่คุ้นตาโดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่แต่ต้องเป็นที่ยอมรับกันได้ทั้งในสังคมไทยและในหลากหลายวัฒนธรรม กล่าวคือ การแสดงนารายณ์อวตาร ผู้ออกแบบยังคงรักษาจารีตแบบแผนของการแสดงโขนในอดีตให้ปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบันโดยใช้นักแสดงซึ่งเป็นชายล้วนในการแสดง ที่ต้องสวมบทบาทเป็นหญิงให้มีลักษณะที่กลมกลืน และไม่ฝืน ผู้ชมสามารถยอมรับได้ นอกจากนี้ผู้ออกแบบได้คัดเลือกตัวแสดงโดยคำนึงถึงรูปร่างผู้แสดงให้ตรงกับจิตรกรรมฝาผนังและต้องสามารถสวมบทบาทและสื่อสารออกมาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ในแต่ละลีลาที่ผสมผสานเพื่อให้เกิดความสมดุลและสมจริง ทำให้ผู้ชมรับรู้และมีความรู้สึกอยู่ในเหตุการณ์ในการแสดงนั้นๆ ด้วย เกิดความรู้สึกยอมรับคล้อยตามไปกับการแสดง

2. แนวคิดในการสร้างเอกลักษณ์ไทยในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของ นราพงษ์ จรัสศรี

2.1 การสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ไทย ผู้วิจัยพบว่าเอกลักษณ์ไทยคือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนในสังคม การแสดงนารายณ์อวตารมีแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ไทยในเรื่องของวัฒนธรรม บริบทของสังคมที่สืบทอดและปฏิบัติกันมา เช่น แนวคิดในเรื่องวัฒนธรรม ดนตรี และการแต่งกายโดยนำเค้าโครงเดิมมาผสมผสานให้การแสดงมีความสมบูรณ์และกลมกลืนไปกับเรื่องราว

2.2 การใช้สัญลักษณ์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทยในการแสดง ผู้วิจัยพบว่า ในการแสดงนารายณ์อวตาร มีแนวคิดในการนำสัญลักษณ์มาช่วยเสริมความสามารถในการคิดสร้างจินตนาการและอารมณ์ร่วมไปการแสดง เป็นปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ที่มีกับตนเอง ซึ่งเป็นแนวคิดเรื่องสัญลักษณ์มาใช้ในเรื่องเกี่ยวกับสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น เปลวไฟ ปราสาท ทำให้เหมือนอยู่ในเหตุการณ์จริงทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์สในการรับชมการแสดง (ชูโรมาน เวศยาภรณ์, 2541)

2.3 การใช้ทฤษฎีทางด้านนาฏยศิลป์และทัศนศิลป์ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย ผู้วิจัยพบว่า การแสดงนารายณ์อวตาร นำแนวคิดทฤษฎีการออกแบบเวทีแบบโพสิเนียม ศิลปะด้านประติมากรรม และทฤษฎีโขนหน้าจ่อมาใช้ในเรื่องของการแสดงที่สามารถที่จะใกล้ชิดคนดูได้มากขึ้น มาใช้ในการแสดง ช่วยให้การแสดงมีความสมบูรณ์และกลมกลืน สามารถแสดงให้เห็นถึงรสนิยมของคนในสังคม

2.4 การใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทยให้เด่นชัด ผู้วิจัยพบว่า การแสดงนารายณ์อวตารมีการนำแนวคิดที่เกิดจากการบูรณาการ เพื่อสร้างความหลากหลายให้กับการแสดง เช่น ทฤษฎีโพสิโมเดิร์น และการนำแนวคิดเรื่องเครื่องแต่งกาย ลีลา ฉาก และบทการแสดงที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรม ผสมผสานระหว่างนาฏยศิลป์ไทยและนาฏยศิลป์ตะวันตก การใช้ความหลากหลายจะเป็นการช่วยเสริมวัฒนธรรมหนึ่งให้มีความโดดเด่นขึ้น

2.5 สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมไทย ผู้วิจัยพบว่า การแสดงนารายณ์อวตารมีแนวคิดสะท้อนให้เห็นภาพทางสังคม เช่น จากที่มีเด็กจำนวนมากกระจัดกระจายทั่วพื้นที่เวที ที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพการเล่นของเด็กไทยที่แก้มจุกกระโดดไปมา และจากที่ใช้ล้อเลื่อน ทำให้ดูเหมือนบริบทสังคมที่คนไทยเขินของค้าขายในตลาด เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่แตกต่างจากสังคมอื่น

2.6 คำนึงถึงการสร้างสรรค์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย ผู้วิจัยพบว่า การแสดงนารายณ์อวตารใช้แนวคิดที่คำนึงถึงการสร้างสรรค์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย โดยการนำบทแต่ละตอนมารวบรวมผสมผสานจนเกิดความต่อเนื่องและกลมกลืน มีการออกแบบลีลาและเครื่องแต่งกายนาฏยศิลป์ไทยมาผสมผสานกับนาฏยศิลป์ตะวันตก เพื่อให้เกิดความบางเบา การเคลื่อนไหวร่างกายที่สอดคล้องกันของผู้แสดง และนำเสนอแนวคิดในการสร้างสรรค์ดนตรีโดยปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการบรรเลงให้สอดคล้อง

2.7 การอนุรักษ์ความเป็นไทย ผู้วิจัยพบว่า การแสดงนารายณ์อวตารมีแนวคิดในการอนุรักษ์ที่เกิดจากการปกป้องภูมิปัญญาของบูรพาจารย์รุ่นเก่า จึงนำแนวคิดในเรื่องการอนุรักษ์ เช่น การใช้บทการแสดงดั้งเดิม การตีบท การประดิษฐ์เครื่องแต่งกายที่ได้แนวคิดมาจากศิลปะภาพวัตถุโบราณ มาผนวก

เข้ากับการแสดงที่เป็นปัจจุบัน ถือเป็น การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ แต่ มีนัยที่สะท้อนให้เห็นถึงความดั้งเดิม

2.8 คุณธรรมที่ยอมรับกันในสังคมไทย ผู้วิจัยพบว่าการแสดงนารายณ์อวตารมีแนวคิดเอกลักษณ์ไทยในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม เช่นในเรื่องทศกัณฐ์มีคุณธรรมในความเป็นสามีที่มีความรัก และรับผิดชอบต่อภรรยา ในตอนที่นางมณโฑอยากกินข้าวหอมทิพย์ แสดงถึงคุณธรรมความดีที่พระนารายณ์ต้องเสียสละไปเกิด เพื่อปราบทศกัณฐ์ ซึ่งเป็นคุณธรรมสิ่งที่ดีงาม และสิ่งที่ทุกคนควรกระทำและปฏิบัติในสังคมไทย

2.9 การสร้างอรรถรสในการแสดงเพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย ผู้วิจัยพบว่าการแสดงนารายณ์อวตาร มีแนวคิดในการเพิ่มบทบาทการแสดงเพื่อเพิ่มอรรถรส คือฉากที่แสดงสื่อถึงความอยากของนางมณโฑ ที่มีร่างเงาของนางมณโฑที่ติดตามนางกานาสูรไป ที่แสดงให้เห็นถึงมิติอีกมิติหนึ่งของนางได้อย่างชัดเจน

2.10 คำเนื่งถึงการสื่อสารเพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย ผู้วิจัยพบว่าการสื่อสารเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการแสดง การแสดงนารายณ์อวตารมีการตัดต่อทในแต่ละตอนให้มีความกระชับ เพื่อผู้ชมสามารถชมเนื้อเรื่องได้รวดเร็วขึ้น และไม่สับสน ใต้ใจความ นำลีลาตะวันตกมาผสมผสาน และการใช้ลายเส้นที่ได้แนวคิดจากภาพจิตรกรรมฝาผนัง มาแต่งหน้าผู้แสดง ทำให้เห็นและเข้าใจความเป็นไทยได้มากขึ้น

2.11 สร้างจิตสำนึกในด้านเอกลักษณ์ไทยให้กับคนรุ่นใหม่ ผู้วิจัยพบว่าการแสดงนารายณ์อวตาร มีแนวคิดที่จะต้องการสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจการแสดงนาฏยศิลป์ไทยซึ่งเป็นศิลปะดั้งเดิมของชาติที่เป็นเอกลักษณ์ไทย เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางศิลปะ และหันกลับไปมองรากเหง้าของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- จิรายุทธ พนมรักษ์. (2555, 8 เมษายน) สัมภาษณ์โดย จุลชาติ อรรถนะนาท ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูโรมาน เวศยาภรณ์. (2541). *งานฉากละคร 1*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2534). *เอกลักษณ์ไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- นราพงษ์ จรัสศรี. (2555, 10 กรกฎาคม) สัมภาษณ์โดย จุลชาติ อรรถนะนาท ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิวัฒน์ สุขประเสริฐ. (2556, 4 มีนาคม) สัมภาษณ์โดย จุลชาติ อรรถนะนาท ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- วิษชุดา วุธาติย์. (2555, 29 กรกฎาคม) สัมภาษณ์โดย จุลชาติ อรรถนะนาท ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วราภรณ์ ปัจฉิมสวัสดิ์. (2555, 31 กรกฎาคม) สัมภาษณ์โดย จุลชาติ อรรถนะนาท ที่โรงเรียนแดนซ์เซ็นเตอร์.
- วันทนี ม่วงบุญ. (2556, 15 มกราคม) สัมภาษณ์โดย จุลชาติ อรรถนะนาท ที่สำนักการสังคีต.
- สมรัตน์ ทองแท้. (2556, 20 มกราคม) สัมภาษณ์โดย จุลชาติ อรรถนะนาท ที่สำนักการสังคีต.
- สมชาย โตวิชิวงษ์. (2556, 4 มีนาคม) สัมภาษณ์โดย จุลชาติ อรรถนะนาท ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณี ชลานุเคราะห์. (2555, 3 สิงหาคม) สัมภาษณ์โดย จุลชาติ อรรถนะนาท ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Naraphong Charassri. (2007). *Narai Avatara Performing The Thai Ramayana In The Modern World*. Bangkok: Amarin Printin.

Institute of Culture and Arts

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง เอกลักษณ์ไทยในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย “นารายณ์อวตาร” พ.ศ. 2546 ของนราพงษ์ จรัสศรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาค้นคว้าและการทำวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ศึกษาเอกลักษณ์ไทยในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยนารายณ์อวตาร ในแง่มุมของตัวละครทุกตัว โดยวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องในเชิงลึก
2. เปรียบเทียบความงามของเอกลักษณ์ไทยในงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย นารายณ์อวตาร กับผลงานการแสดงอื่น ๆ ที่น่าสนใจ
3. สร้างงานนวัตกรรมงานนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย โดยใช้งานนารายณ์อวตารเป็นมาตรฐานสำคัญ และนำมาวิเคราะห์ความงามคุณค่าในเอกลักษณ์ไทยที่ปรากฏในผลงาน